

DOSSIER

LA GUERRA DEL FRANCÈS

“La condemna de la guerra –una posició antiquíssima que les desgràcies del segle XX no han fet altra cosa que enfortir– no s’ha de veure perjudicada per la comprensió del fenomen històric que és”.

JOSEP M. FRADERA

A DOS-CENTS ANYS DE LA GUERRA DEL FRANCÈS

Sovint, les celebracions de fets històrics són el motiu adequat per reflexionar o repensar-los. Des de l'any 2008 han començat un seguit d'actes commemoratius de la Guerra del Francès. L'Institut d'Estudis Empordanesos no n'ha quedat al marge. Aquí es recull un dossier sobre aquesta guerra que té el seu origen en un cicle de conferències de la tardor de 2008.

Han estat moltes les xerrades i els actes destinats a aquesta commemoració, així com les publicacions. Ha valgut la pena, ja que ha permès situar aquest episodi en l'origen de la contemporaneïtat espanyola i catalana i també en el marc europeu de l'imperi napoleònic. La Guerra del Francès ha suposat un tall important en la història espanyola i catalana. Sens dubte, l'episodi marca l'entrada en la crisi de l'Antic Règim hispànic. La mobilització contra un exèrcit invasor suposa l'oportunitat per treure a la superfície un seguit de contradiccions d'una societat i una política marcades per les relacions estamentals i les relacions de rei-súbdits. La manca de govern o la necessitat d'establir unes noves maneres de relacionar-se políticament, porta els patriotes a organitzar-se en juntes, unes juntes marcades en la seva composició encara profundament per les relacions estamentals de l'Antic Règim, però tot i això posen la llavor del que serà la base del liberalisme polític. Un liberalisme que tindrà en la Constitució de 1812 el seu punt de partida. Una constitució, encara amb elements per depurar, que demostra el punt de partida d'una societat en canvi.

La revisió d'un fet històric d'aquesta envergadura es pot fer en l'actualitat sense la càrrega ideològica de què va ser objecte la seva celebració el 1958. És també, però, l'oportunitat per generar nous discursos relacionats amb el present polític. Perduren, encara, molts elements hagiogràfics i no pocs tòpics que han quedat en els discursos populars de la Guerra del Francès. Una guerra, com totes les guerres, que no va ser únicament d'ocupants contra ocupats, que no va suposar unanimitat en la resistència (ni tothom va combatre, els estudis detallats de la mobilització demostren l'existència de nivells d'insubmissió importants), i que no va ser sols una guerra d'alliberament.

Hi ha moltes guerres dins la Guerra del Francès. Tantes com objectius tenien els combatents. Hi ha guerres patriotes de lluita per Déu, per la pàtria

i pel rei. Sens dubte. Una guerra ideologitzada pels corrents antiliberals. Per la seva banda, hi ha també uns liberals, afrancesats, que veien en l'ocupació napoleònica l'oportunitat d'avançar cap a una societat basada en els ideals de llibertat, igualtat i propietat. Ens equivocarem si volguéssim veure en aquests darrers uns traïdors a la pàtria, simplement veien en l'exèrcit napoleònic l'oportunitat d'impulsar uns nous ideals de llibertat, que va costar penes i treballs d'acabar d'imposar. Per altra banda, en aquests moments comencen a desvetllar-se sentiments nacionals, de ciutadans lliures, fet paradoxal, però aquest és un dels contrastos d'aquesta guerra. Una guerra menada per estendre l'imperi napoleònic per Europa i que suposa desvetllar sentiments patriòtics (la pàtria sol referir-se a Catalunya en el vocabulari de l'època), és clar, però sobretot sentiments protonacionals o nacionals (nació sol reservar-se a Espanya) en els territoris per als quals es vol estendre i es vol imposar un codi i una llei importada.

En preparar el programa de les conferències que han donat lloc a aquest dossier, vàrem tenir molt present que apareguessin punts de vista diferents, visions de la Guerra del Francès d'una banda (pels francesos és la Guerra d'Espanya) i de l'altra (des de Catalunya és la Guerra del Francès, a Espanya es coneix com a Guerra de la Independència). Visions purament historiogràfiques, al costat de visions d'una recerca plena d'actualitat que no està acabada. Visions de l'imperi, del napoleònic, però també de l'hispanic. Visions des de dins i des de fora. Pensant sempre en el petit marc empordanès, en una visió de la perifèria de l'imperi: del napoleònic, és clar, però també de l'hispanic, que iniciava amb aquesta guerra el declivi definitiu. Aquest Empordà de la Guerra del Francès que apareix en aquest dossier, encara poc estudiat, i ple de molta càrrega ideològica, té la necessitat de posar en relleu els principals fets d'armes i, si bé, disposem dels noms de molts dels que lideraren cadascun dels bàndols, ens cal establir clarament la seva participació i la seva trajectòria ideològica posterior.

El 1808 va començar una etapa clau en aquesta etapa històrica de la crisi de l'Antic Règim. Arribarà, però, un 1814 que aturarà moltes de les expectatives generades, quan l'obra legislativa de Cadis quedarà anorreada i els seus partidaris hauran de patir clandestinitat i exili. Probablement sigui a partir de 1814 quan es veurà l'abast real de la transformació que havia suposat la Guerra del Francès, ja que fora l'enemic exterior s'havien d'afrontar els veritables problemes interns: socials (la jerarquització social marcada pel privilegi enfront d'una societat d'homes iguals davant la llei) i polítics (un cos polític marcat per la sobirania reial enfront d'una societat de vassalls i súbdits que es trencava per donar pas a una sobirania nacional), i també els econòmics (especialment una crisi generada pels efectes de la guerra, però també pels problemes de la hisenda monàrquica, incapaç de trobar solucions en el marc del privilegi estamental).